

Marek Pasieka \*

APLIKACJA KONCEPCJI "EKONOMII PODAŻY"  
NA GRUNCIE POLITYKI GOSPODARCZEJ USA

Generalizując można stwierdzić, że po blisko pół wieku dominacji koncepcji keynesowskich w polityce gospodarczej większości wysoko rozwiniętych krajów kapitalistycznych schyłek lat siedemdziesiątych i początek lat osiemdziesiątych charakteryzuje nawrót do koncepcji neoliberalnych. Neoliberalizm stał się doktryną powszechnie uznawaną i praktykowaną przez nowe elity władzy, które przejmowały ster rządów w wielu wysoko rozwiniętych krajach kapitalistycznych.

Nawrót do doktryny neoliberalnej jako pierwszy dokonał się w Wielkiej Brytanii w kwietniu 1979 r. w wyniku zwycięstwa wyborczego partii konserwatywnej pod przewodnictwem Margaret Thatcher. Od listopada 1980 r., tzn. od daty zwycięstwa wyborczego republikańskiego kandydata na prezydenta Ronalda Reagana, neoliberalizm podniesiony został do rangi oficjalnej doktryny polityki gospodarczej USA. Trzecią potęgą ekonomiczną świata zachodniego, która zwróciła się na neoliberalną drogę polityki gospodarczej, była RFN od momentu rozpadu koalicji socjaldemokratów i liberałów na przełomie września i października 1962 r. oraz sformowania koalicji chadecko-liberalnej pod kierownictwem kanclerza Helmuta Kohla. Nowa sytuacja polityczna w RFN uległa dalszemu utrwaleniu w wyniku przytłaczającego zwycięstwa wyborczego nowej koalicji chadecko-liberalnej w przedterminowych wyborach z marca 1983 r. Ponadto symptomy zmian w kierunku urzeczywistniania postulatów

\* Dr, adiunkt w Instytucie Ekonomii Politycznej UŁ.

neoliberalizmu można obserwować w polityce gospodarczej krajów skandynawskich i Beneluksu.

Publicystyka ekonomiczna ukuła i spopularyzowała dla tej nowej neoliberalnej ekonomii termin "ekonomia podaży". Zainicjowana przez administrację Ronalda Reagana realizacja zasad ekonomii podaży (*supply-side economics*) stanowi najbardziej radykalny zwrot w polityce gospodarczej USA od czasów Nowego Ładu Franklina D. Roosevelta. Ta kontrrewolucja dokonująca się w teorii ekonomii, a nade wszystko w praktyce gospodarczej jest neokonserwatywną odpowiedzią na zmiany, jakie dokonały się na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych w warunkach wewnętrznych i zewnętrznych funkcjonowania gospodarki amerykańskiej.

Ta nowa podażowa orientacja polityki gospodarczej USA ujawniła się już w ostatnich latach prezydentury J. Cartera, a jej elementem był projekt ustawy o redukcji stawek podatkowych zgłoszony w roku 1979 przez republikańskich senatorów J. Kempa i W. Rotna (*The Kemp-Roth Tax Bill*), który jednakże odrzucony został w zdominowanym przez demokratów Kongresie.

T a b e l a 1

Niektóre mierniki ekonomiczne sytuacji gospodarczej USA

| Mierniki ekonomiczne                   | 1960-1965 | 1974-1979 | 1980 |
|----------------------------------------|-----------|-----------|------|
| Stopa bezrobocia                       | 5,5       | 6,8       | 7,1  |
| Stopa inflacji                         | 1,6       | 7,5       | 9,0  |
| Tempo przyrostu wydajności pracy       | 2,6       | 0,7       | -0,2 |
| Tempo przyrostu ilości pieniądza (M-1) | 3,0       | 6,6       | 7,3  |

Ź r ó d ł o: *Economic Report of the President*, Washington 1982, s. 22.

Radykalna zmiana w podejściu do polityki gospodarczej w USA wyniknęła z bezradności dotychczasowych recept w obliczu osłabienia dynamiki wzrostu, rosnącej stopy inflacji, rosnących rozmiarów bezrobocia, spadku tempa wzrostu wydajności pracy oraz utraty technologicznej supremacji, co z kolei powodowało spadek

konkurencyjności amerykańskich towarów w stosunku do towarów eksportowych Japonii i Europy Zachodniej.

W latach 1972-1981 średnioroczne tempo wzrostu wydajności pracy wynosiło w USA zaledwie 0,5% i należało do najniższych wśród krajów kapitalistycznych wysoko rozwiniętych<sup>1</sup>.

Stagnacja dynamiki wzrostu wydajności pracy i utrata przewagi technologicznej w latach siedemdziesiątych miała swe źródło w niedoinwestowaniu przemysłu amerykańskiego, co potwierdza utrzymująca się od roku 1974 stagnacja technicznego uzbrojenia pracy w przemyśle USA przy równoległym szybkim wzroście inwestycji zagranicznych koncernów amerykańskich<sup>2</sup>. W konsekwencji obserwujemy w przemyśle USA niedostateczne tempo odnawiania parku maszynowego tego przemysłu, stagnację technicznego uzbrojenia pracy i zastój innowacyjny.

Pogorszenie się konkurencyjności amerykańskich towarów oraz utrata uprzywilejowanej pozycji w handlu światowym dały pogłębiający się deficyt bilansu handlowego, przyczyniały się do utraty przez dolar kluczowej pozycji w zachodnim systemie walutowym oraz powodowały odchodzenie od dolara jako podstawowej waluty gromadzenia rezerw finansowych w świecie zachodnim.

Program ekonomiczny R. Reagana był odpowiedzią na wyzwania, przed jakimi stanęła gospodarka USA na progu lat osiemdziesiątych. Dla tej nowej, zorientowanej na podaż polityki gospodarczej administracji R. Reagana amerykańska prasa ukuła i spopularyzowała termin wywiedziony od nazwiska nowego prezydenta - *Reaganomics* (reaganomika)<sup>3</sup>. Polityka ta zapoczątkowana została w wyniku przedstawienia dnia 18 lutego 1981 r. przez prezydenta Kongresowi swojego programu ekonomicznego, który według słów prezydenta miał być programem sanacji gospodarki amerykańskiej (*Program for Economic Recovery*).

Uzdrowienie gospodarki miało zostać osiągnięte w wyniku realizacji czterech pakietów działań:

- redukcji stawek podatkowych od dochodów ludności i od zysków,

<sup>1</sup> W. S e m m l e r, *Von der Nachfrage - zur Supply-Side-Orientierung*, WSI-Bund-Verlag, Köln 1981, s. 586.

<sup>2</sup> B. H o l z, *Konservative Wirtschaftspolitik aus neokeynesscher Sicht*, "Wirtschaft und Gesellschaft" 1982, H. 3, s. 580.

<sup>3</sup> *Reaganomics. Making It Work*, "Time" 21 IX 1981.

- obciążenia społecznych wydatków budżetowych z długofalowym celem konsolidacji budżetu,
- ograniczenia ingerencji federalnych w gospodarkę,
- nowej monetarystycznej polityki pieniężnej.

#### I. REDUKCJA PODATKÓW

W reaganowskim programie sanacji gospodarki plan redukcji podatków zajmuje miejsce pierwszoplanowe. Gdy zważy się ponadto niezachwiane przekonanie płynące ze sformułowań programu o tym, że polityka podatkowa odgrywa decydującą rolę w określaniu dynamiki gospodarczej, to można stwierdzić, że grzeszy on wręcz fetyszyzmem podatkowym.

Pierwszym elementem pakietu cięć podatkowych, które mają doprowadzić do obniżki krańcowych stóp podatkowych (tzn. stopy podatkowej od ostatnich zarobionych 100 dol.), jest plan, przewidujący dokonywanie w ciągu trzech lat corocznej obniżki stawek podatku dochodowego o 10%. Kolejne etapy tej obniżki mają wchodzić w życie w lipcu 1981, 1982 i 1983 r. Redukcja podatków miała osłabić obciążenia podatkowe narosłe w latach siedemdziesiątych w wyniku kolejnych podwyżek stóp podatkowych oraz automatycznego niejako wzrostu stóp opodatkowania jako wyniku wysokiego tempa inflacji. Plan ten przewiduje także wprowadzenie od grudnia 1982 r. indeksacji podatków stosownie do odnotowywanej stopy inflacji.

Dotychczasowe wysokie obciążenia podatkowe osłabiały bodźce do pracy, skłonność do oszczędzania i inwestowania oraz napędzały spiralę podatków i dochodów. Planowane cięcia podatkowe według założeń autorów winny dać skutek odwrotny.

Innym elementem planu obniżki podatków jest program uruchomienia mechanizmu przyspieszonej amortyzacji (*Capital Cost Recovery Act*), który uznaje przyspieszoną amortyzację za najbardziej efektywną metodę pobudzania inwestycji, uzdrowienia podażowej strony gospodarki oraz podniesienia jej wydajności. Ustawa o przyspieszonej amortyzacji często określana jest jako plan 10-5-3, ponieważ przewiduje on amortyzację budynków i innych składników infrastruktury w ciągu 10 lat, maszyn i urządzeń w ciągu pięciu, a środków transportu w ciągu lat trzech.

Zasada przyspieszonej amortyzacji nie jest nowa i stosowana była w gospodarce USA od połowy lat pięćdziesiątych, jednakże aktualna ustawa podnosi znacznie jej wielkość i ścieżkę deprecjacji. Administracja R. Reagana spodziewa się, że przyspieszona amortyzacja zwiększając wysokość zysków po opodatkowaniu stymulować będzie nowe inwestycje, powstawanie nowych miejsc pracy i wzrost produkcji, a ponadto złagodzi problem niedoszacowanej tzw. opóźnionej amortyzacji, który w przeszłości wynikał z wysokiego tempa inflacji. Sytuacja taka powstaje, gdy odpisy amortyzacyjne dokonywane od początkowej ceny zakupu maszyn nie pozwalały na odtworzenie zużytego parku maszynowego według aktualnych cen zakupu istotnie wyższych ze względu na inflację.

### III. REFORMA BUDŻETOWA

Drugim ważnym celem polityki budżetowej R. Reagana było zrównoważenie budżetu państwowego oraz zmniejszenie jego udziału w produkcie społecznym. Amerykański deficyt budżetowy, który w latach 1950-1959 wynosił średnio około 1,8 mld dol., w latach 1960-1969 wzrósł do 5,7 mld dol., a w roku 1980 osiągnął wysokość 59,6 mld dol. Wysoki i rosnący deficyt budżetowy napędzał wzrost stóp procentowych, podrażał finansowanie inwestycji i działał inflacyjotwórczo. Nowa polityka gospodarcza poprzez ograniczenia wydatków na cele socjalne oraz licząc na zwiększone wpływy podatkowe jako efekt dokonywanych cięć podatkowych (hipoteza Laffer) próbuje zmniejszyć deficyt tak, aby do roku 1984 odbudować jego równowagę.

T a b e l a 2

Plan budżetowy na lata 1981-1984 (w mld dol.)

| Struktura budżetu          | 1981  | 1982  | 1983  | 1984  |
|----------------------------|-------|-------|-------|-------|
| Proponowany pułap wydatków | 654,7 | 694,4 | 733,1 | 771,6 |
| Przychody podatkowe        | 600,2 | 650,5 | 710,2 | 772,1 |
| Docelowe saldo bilansu     | -54,5 | -45,0 | -22,9 | +0,5  |

Ź r ó d ł o: *The Presidents Economic Program*, Washington 1981,

Planowane zmniejszenie zadłużenia państwa winno odciążyć rynki finansowe USA i przyczynić się do trwałej obniżki stóp procentowych. Przewiduje się także dokonanie przesunięć w strukturze wydatków budżetowych ograniczając wydatki na cele socjalne, a rozszerzając wydatki zbrojeniowe. W szczególności ograniczeniu mają ulec fundusze federalne na potrzeby szkolnictwa, adaptacji zawodowej, programów opieki nad młodzieżą, służby zdrowia (*medicare* i *medicaid*) i popierania budownictwa komunalnego. Najdalej idącymi, jednak jak dotąd nie zrealizowanymi, planami administracji R. Reagana w tym zakresie były projekty opodatkowania zasiłków dla bezrobotnych oraz zniesienia gwarantowanej płacy minimalnej.

Potrzebę restrukturalizacji budżetu motywuje się hamującym wpływem wydatków socjalnych na wydajność pracy, z drugiej strony polityczną koniecznością umocnienia gotowości obronnej oraz koniecznością odzyskania równowagi militarnej w stosunku do ZSRR. Wyższe wydatki wojskowe winny także poprzez wojskowe programy badawcze przynieść szybki rozwój technologii wojskowej, rozwój zdolności wytwórczych przemysłu zbrojeniowego i innowacji w całej gospodarce oraz pobudzić działalność inwestycyjną sektora prywatnego.

### III. DEREGULACJA

Reaganowska kampania deregulacji jest wynikiem przekonania, że szerząca się w przeszłości regulacja państwowa w sferze gospodarki prywatnej narzuciła przedsiębiorcom krępujące i paraliżujące ich aktywność tysiące ustaw, przepisów, restrykcji, postępowań o pozwolenie, licencji i innych procedur biurokratycznych, których działanie przyczyniło się m. in. do kryzysu gospodarki USA. Kampania deregulacji wynika także z przekonania administracji R. Reagana, że funkcjonujący mechanizm rynkowy ze swobodnym kształtowaniem się cen dokonuje lepszej alokacji zasobów niż państwo poprzez swoje regulacje. Ponadto niejasne ustawodawstwo, nieostry podział kompetencji dotyczących uprawnień do nadzoru i wydawania pozwoleń stanowią trudne do skalkulowania ryzyko dla decyzji inwestycyjnych i istotnie je ograniczają.

Dlatego też jedną z pierwszych i bardzo symptomatycznych de-

cyzji gospodarczych, jaką podjął R. Reagan po objęciu stanowiska prezydenta, była likwidacja Komisji Stabilizacji Płac i Cen (*Council on Wage and Price Stability*) oraz powołanie specjalnej komisji ds. deregulacji gospodarki (*Task Force for Regulatory Relief*), na której czele stanął wiceprezydent G. Bush. Celem działalności Komisji G. Busha było przejrzanie, liberalizacja lub usunięcie wielu przepisów, restrykcji, regulacji rządowych z zakresu:

- bezpieczeństwa i zdrowotności miejsc pracy,
- równości przy zatrudnieniu,
- ochrony środowiska,
- ochrony konsumenta.

W szczególności złagodzeniu lub zawieszeniu miało ulec wiele regulacji z zakresu:

- pozwoleń na eksploatację surowców mineralnych i energetycznych oraz terenów federalnych,
- norm bezpieczeństwa w samochodach osobowych,
- norm czystości spalin samochodowych,
- lokalizacji i warunków bezpieczeństwa funkcjonowania elektrowni atomowych,
- deregulacji rynku ropy naftowej i gazu naturalnego,
- obowiązku przestawiania elektrowni wykorzystujących ropę naftową na zużywanie węgla kamiennego i brunatnego,
- etykietowania artykułów spożywczych wraz z podaniem ich składu oraz ostrzeżeń o zawartości komponentów mogących mieć właściwości rakotwórcze.

Deregulacja według sformułowań programu ekonomicznego Reagana winna wyzwolić inicjatywę przedsiębiorców, kierując ich na innowacje, wzrost wydajności pracy i zdobywanie rynków zbytu. Pozwoliła ona jednocześnie oszczędzić energię i środki finansowe przedsiębiorców wydatkowane dotychczas na to, aby sprostać wymogom i przepisom państwowym (tzw. *defensive research*).

Były główny doradca ekonomiczny prezydenta M. Weidenbaum ocenił w roku 1979 koszty wynikające z państwowych regulacji dla przedsiębiorstw prywatnych na sumę 100 mld dol. i wskazywał na ich silną tendencję wzrostową. Tylko koncern Forda szacował, że odsunięcie do roku 1985 wdrożenia przygotowanych jeszcze za czasów administracji J. Cartera norm odnośnie do emisji spalin pozwoli mu na zaoszczędzenie około 5 mld dol.



Zgodnie z tezami planu gospodarczego R. Reagana udana kampania deregulacji da przedsiębiorcom większą pewność w planowaniu, podniesie ich skłonność do inwestowania oraz pozwoli ograniczyć zatrudnienie w służbach federalnych, co z kolei pozwoli skuteczniej konsolidować budżet rządowy.

Podsumowując należy zauważyć, że wszystkie środki podjęte w ramach kampanii deregulacji podporządkowane są jednemu celowi, jakim jest poprawa zyskowności kapitału, który realizowany jest kosztem upośledzenia tak społecznie ważnych celów, jak: ochrona środowiska, zdrowotność i bezpieczeństwo miejsc pracy czy ochrona konsumenta.

#### IV. NOWA POLITYKA PIENIĘŻNA

Amerykański bank centralny FED (*Federal Reserve*) jest ustawowo instytucją autonomiczną i niezależną od rządu. Może on sam określać koncepcję i środki polityki pieniężnej, jest jednak zobowiązany do popierania generalnego kierunku polityki rządu. W grudniu 1979 r. *Federal Reserve Board*, organ decyzyjny banku centralnego, podjął decyzję o zasadniczej zmianie koncepcji polityki pieniężnej. Dotychczas polityka skierowana była na stabilizację stopy procentowej na niskim poziomie w celu podtrzymania skłonności do inwestowania, co osiągnano w wyniku operacji otwartego rynku.

Od grudnia 1979 r. głównym celem polityki pieniężnej stało się zwalczanie inflacji realizowane w wyniku ścisłej kontroli rozmiarów emisji pieniądza, to zaś z kolei osiągnano w wyniku kontroli rezerw bankowych. Wielkość stopy wzrostu ilości pieniądza w gospodarce wyznaczana była w postaci korytarza, górnej i dolnej granicy stopy wzrostu ilości pieniądza w obiegu. Wielkość tych stóp wynikała z prognozy wzrostu realnej wielkości produktu społecznego.

Zgodnie z monetarystyczną koncepcją realizowaną przez FED, dostosowanie podaży pieniądza do zmian produktu społecznego stanowi jedyną możliwość skutecznego i trwałego zredukowania stopy inflacji, a przez to stwarza przesłanki dla nowej fazy przyspieszonego wzrostu.



## V. OCENA EFEKTÓW REALIZACJI PLANU R. REAGANA

Generalnie można stwierdzić, że w latach 1981-1984 spośród czterech planowanych pakietów działań:

- deregulacji,
- redukcji stawek podatkowych,
- nowej polityki pieniężnej,
- reformy budżetu,

trzy pierwsze zostały w zasadzie zrealizowane, zgodnie z założeniami zawartymi w programie ekonomicznym R. Reagana.

Nie zostały osiągnięte cele wyznaczone przed polityką budżetową, a jej praktyczna realizacja diametralnie odbiegała od opracowanego w roku 1980 scenariusza. Wystarczy powiedzieć, że zrównoważony zgodnie z założeniami planu budżet w roku 1984 zamknie się olbrzymim deficytem blisko 200 mld dol. Zgodnie z planem deficyt budżetowy w roku 1982 winien zostać zredukowany do sumy 45 mld dol., podczas gdy w rzeczywistości sięgnął on 110 mld dol., zaś w roku 1983 winien on wynosić 23 mld dol., faktycznie zamknął się on sumą 195 mld dol. Rosnącym rozmiarom deficytu budżetowego towarzyszył gwałtowny wzrost udziału tego deficytu w produkcie społecznym z 2,3% w roku 1980 do 6,1% w 1983 r.<sup>4</sup>

Deficyt budżetowy był z jednej strony wynikiem rozszerzania się wydatków budżetowych, a w szczególności wydatków zbrojeniowych, z drugiej zaś strony rezultatem redukcji przychodów budżetowych w wyniku jednolitej 30-procentowej wysokości stawek podatkowych. Nie pojawiły się wbrew hipotezie Laffera zwiększone przychody podatkowe jako rezultat dokonanych cięć podatkowych. Ponadto nie został osiągnięty ważny cel polityki budżetowej R. Reagana, jakim był plan zmniejszenia udziału wydatków budżetowych w produkcie społecznym USA. Udział ten w wysokości 22,4% z roku 1980 wzrósł do 24,7% w roku 1983, w tym samym okresie udział wydatków militarnych w produkcie społecznym wzrósł z 5,2 do 6,5% i stanowiły one w roku 1983 przeszło 1/4 wydatków budżetowych. Konieczność finansowania olbrzymiego deficytu budżetowego za pomocą kredytów wraz z restrykcyjną polityką pieniężną

<sup>4</sup> M. Kucharski, *Próba oceny polityki gospodarczej Reagana*, "Życie Gospodarcze" 1984, nr 29.

przyczyniły się do gwałtownego wzrostu stopy procentowej na amerykańskim rynku kredytowym.

Bliższa analiza polityki budżetowej skłania ponadto do pewnego sceptycyzmu w ocenie deklarowanej i realizowanej przez administrację R. Reagana kampanii deregulacji. Jakkolwiek decydująca część projektów Komisji G. Busha została w pełni zrealizowana, to powstaje jednak wątpliwość, czy mamy do czynienia z faktycznym ograniczaniem roli państwa w gospodarce w sytuacji, gdy rekordowo rozszerzone wydatki budżetowe, stanowiące formę najbardziej bezpośredniej ingerencji państwa, pokrywają 25% produktu społecznego USA.

Ta połowiczność i niespójność realizowanej kampanii deregulacji da się wyjaśnić - jak sądzę - podporządkowaniem polityki gospodarczej Reagana interesom wielkiego kapitału, którego to interesy wymagają z jednej strony liberalizacji wielu narzuconych dotychczas przez państwo przepisów, norm z zakresu ochrony środowiska, ochrony konsumenta czy bezpieczeństwa w miejscu pracy w trosce o poprawę zyskowności, z drugiej zaś strony wymagają gwarancji zbytu tej produkcji w rezultacie rozszerzania wydatków budżetowych i zamówień państwowych.

Oceniając efekty polityki R. Reagana dla wzrostu gospodarczego, należy wyróżnić dwa etapy jej realizacji.

T a b e l a 3

Podstawowe wskaźniki ekonomiczne gospodarki USA  
w latach 1981-1983

| Wskaźniki ekonomiczne                      | 1981 | 1982 | 1983 |
|--------------------------------------------|------|------|------|
| Tempo wzrostu produktu społecznego (w %)   | 2,7  | -1,7 | 3,5  |
| Tempo wzrostu produkcji przemysłowej (w %) | 2,7  | -8,2 | 6,6  |
| Stopa inflacji (w %)                       | 9,6  | 4,3  | 3,2  |
| Stopa bezrobocia (w %)                     | 7,1  | 9,7  | 8,2  |
| Deficyt budżetowy (w mld dol.)             | 58   | 110  | 195  |

Źródło: *Economic Report of the President*, Washington 1983, 1984.

Etap pierwszy to lata 1981-1982. Okres ten stał pod znakiem wdrażania nowej polityki gospodarczej oraz jej pierwszych efektów. Ta osobliwa kombinacja drakońskich posunięć monetarystycznych ograniczających ilość pieniądza w obiegu, polityki wysokich stóp procentowych, cięć podatkowych, deregulacji oraz jeszcze stosunkowo umiarkowanej ekspansji deficytu budżetowego dała w roku 1982, zresztą zgodnie z przewidywaniami ekonomii podaży, ostrą recesję gospodarczą<sup>5</sup>.

Tak jak to określali zwolennicy ekonomii podaży, "uzdrawiająca kuracja odchudzająca" miała przygotować grunt pod przyszłe długofalowe i trwałe ożywienie gospodarcze.

Restrykcyjna polityka pieniężna, która wywołała recesję w roku 1982, pozwoliła osiągnąć ważny cel, jakim było przełamanie oczekiwań inflacyjnych oraz obniżyła 2-3-krotnie wysokość stopy inflacji. Zahamowaniu inflacji towarzyszyła wyjątkowo wysoka i silnie fluktuująca stopa procentowa. Utrzymywanie się wysokiej stopy procentowej sprawiło, że nasilił się napływ kapitałów zagranicznych do USA oraz wzrosła skłonność do oszczędzania.

Reasumując można stwierdzić, że polityka gospodarcza lat 1981-1982 doprowadziła do recesji gospodarczej, wzrostu liczby bankructw i upadłości, wzrostu stopy bezrobocia oraz obniżenia standardu życiowego ekonomicznie słabszych grup społecznych, tradycyjnie zależnego od zakresu świadczeń socjalnych państwa. Jednakże pozwoliła ona także na obniżenie stopy inflacji, przełamanie oczekiwań inflacyjnych oraz przyspieszyła proces restrukturalizacji gospodarki w kierunku rozwoju gałęzi o nowoczesnej technologii.

Etap drugi to lata 1983 i 1984, kiedy to gospodarka zasilo-  
na została niekonwencjonalnym dla ekonomii podaży potężnym impulsem popytowym w postaci gwałtownego wzrostu wydatków budżetowych. Tak w roku 1983, jak i w 1984 deficyt budżetowy wyniósł blisko 200 mld dol., czyli był czterokrotnie wyższy niż w roku 1981 i dwukrotnie wyższy niż w roku 1982.

Ten potężny zastrzyk popytu w postaci przyrostu wydatków państwowych dał w efekcie silne ożywienie gospodarcze. Produkt społeczny USA wzrósł w roku 1983 o 3,5%, a szacunki przewidywały

<sup>5</sup> F. A. H a y e k, *Recession as Inflation Only Cure*, "Business Week" 15 X 1980.

jego wzrost w roku 1984 o 5%, jednakże już we wrześniu 1984 r. zostały zrewidowane w górę do 7,3%<sup>6</sup>.

Tabela 4

Budżet federalny (w mld dol.)

| Struktura budżetu   | 1982   | 1983   | 1984<br>szacunki |
|---------------------|--------|--------|------------------|
| Przychody           | 617,8  | 600,6  | 670,1            |
| Rozchody            | 728,4  | 796,0  | 853,8            |
| w tym               |        |        |                  |
| na cele zbrojeniowe | 185,3  | 209,9  | 237,5            |
| Saldo               | -110,6 | -195,4 | -183,7           |

Źródło: *Economic Indicators*, [w:] *Economic Report of the President*, Washington 1983, 1984.

Należy dodać, że w roku 1983 i 1984 przeszło 1/4 wydatków budżetowych stanowiły wydatki na cele militarne, charakteryzujące się jak wiadomo wysokim mnożnikiem inwestycyjnym. Ożywienie lat 1983-1984 wyniknęło także z pewnej, począwszy od grudnia 1982 r. liberalizacji polityki emisji pieniądza. Prezes FED Paul Volcker stwierdził w grudniu 1982 r., że o ile do tej pory głównym celem polityki banku centralnego USA było zwalczanie inflacji, to obecnie stało się nim wspieranie zapoczątkowanego ożywienia gospodarczego<sup>7</sup>.

Podsumowując można stwierdzić, że reaganomika po przełamaniu w latach 1981-1982 paraliżującej gospodarkę amerykańską inflacji oraz przyspieszeniu procesu restrukturalizacji gospodarki, co okupione zostało wieloma negatywnymi skutkami społecznymi, jak: masowe bezrobocie czy pogorszenie się standardu życiowego ekonomicznie słabszych warstw społecznych, dała w latach 1983-1984 ożywienie gospodarcze, którego głównym nośnikiem były rozszerzone wydatki budżetowe, a w szczególności wydatki na zbrojenia.

Przeprowadzona analiza amerykańskiej polityki gospodarczej skłania do sformułowania pewnych wniosków końcowych. Pierwszy z

<sup>6</sup> *Koniunktura na świecie*, "Życie Gospodarcze" 1984, nr 40, s. 13.

<sup>7</sup> "Business Week" 13 XII 1982, s. 7.

nich to, że kontynuowanie w USA polityki przyspieszonego wzrostu opartej na rozszerzaniu rozmiarów deficytu budżetowego i na finansowaniu z deficytu koniunktury zbrojeniowej jest tyleż rozwiązaniem niebezpiecznym, popychającym świat w kierunku nuklearnej hekatomby, co krótkofalowym i z punktu widzenia ekonomicznego pozbawionym dalszych perspektyw.

Drugi z wniosków odnosi się do sposobu praktycznej realizacji zasad ekonomii podaży w polityce gospodarczej USA w latach 1981-1984.

Wydaje się, że reaganomika dostarcza jeszcze jednego dowodu na to, że w warunkach współczesnej złożonej gospodarki kapitalistycznej krajów wysoko rozwiniętych przy wielości szybko zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych najbardziej efektywne okazuje się pragmatyczne podejście do kwestii koncepcji polityki gospodarczej państwa. Aby być efektywną, taką pragmatyczność podejścia musiała wykazać także reaganomika, gdy po dwóch latach ścisłego praktykowania neoliberalnych zasad ekonomii podaży w latach 1983-1984 włączyła także popytowe metody stymulowania wzrostu o wyraźnym keynesowskim rodowodzie.

Marek Pasioka

APPLICATION OF THE CONCEPT OF "SUPPLY-SIDE ECONOMICS"  
IN THE U.S. ECONOMIC POLICY

The article contains an analysis of the U.S. economic policy in the years 1980-1984. In 1980, when president R. Reagan was elected U.S. president, there was initiated in the United States the economic policy based on principles of the theoretical concept of "Supply-Side Economics" constituting the most radical turn in the U.S. economic policy since the time of the New Deal of Franklin D. Roosevelt. The author focusses his attention on analysis of four main packages of measures undertaken by R. Reagan's administration: reduction of taxes, budget reform, deregulation, and new money policy. Effects of realization of Reagan's plans are assessed in the final part of the article.